

TALHA KÖSE**Türkiye-İran ilişkilerinde güven sorunu**

Türkiye-İran ilişkilerinde cevabı en fazla merak edilen soru, son dönemde ortak güvenlik kaygıları oluşmaya başlayan iki ülkenin, siyasi ve askeri konularda iş birliğine yönelip yönelmeyecekleridir? İki ülkenin hassas konulardaki mutabakatları bölge üzerindeki, bölge dışı tasarrufları önemli ölçüde etkisiz kılma potansiyeline sahiptir. İran Genelkurmay Başkanı Muhammed Bakırî'nin ağustostaki Ankara temasları [PKK](#)'ya yönelik askeri işbirliğinin sinyali olarak yorumlanmıştır. Ancak [Suriye](#) ve [Irak](#)'ta son yıllarda yaşanan fikir ayrılıkları ve rekabet iki ülke ilişkilerini önemli ölçüde yıpratmış ve karşılıklı güven bunalımına neden olmuştur. Bu güven bunalımını aşmak tahmin edildiği kadar kolay olmayacaktır.

Zor koşullarda sert güç kullanarak mücadele etmek, kendi sınırları ötesinde milis güçleri oluşturmak İran'ın başarı sergilediği alanlar olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak İran'ın sürdürülebilir bir düzen kurma ve muhataplarında bu konuda rıza oluşturmada benzer bir başarı gösterebildiği iddia edilemez. **Son dönemde Irak'taki Şiiilerin önemli bir kısmı İran'ın ülkelerindeki tasarruflarından rahatsızlıklarını dile getirmektedir.** Suriye'de de iç savaş sona ererse rejim yanlısı aktörler dahil, İran etkisine yönelik daha eleştirel bir tutum takınacaklarını ön görebiliriz. İran açısından en önemli açmaz sert gücü ile oluşturduğu nüfuz alanını, kendisi açısından güvenlik risklerini azaltacak şekilde pekiştirmek ve muhafaza etmektir.

Suriye iç savaşına kadar bölgede yumuşak güç ve aktif diplomasi ile etki alanı oluşturan Türkiye ise farklı bir açmazla karşı karşıyadır. Türkiye'nin böylesi istikrarsız bir bölgede güvenliğini, çıkarlarını sağlamak ve etkisini sürdürebilmek için gerekli sert güç ve askeri hazırlığa sahip olmadığı özellikle Suriye savaşı boyunca net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Türkiye PKK ve FETÖ ile yoğun mücadeleye rağmen sert gücünü ve milli askeri güç kapasitesini artırma konusunda kayda değer hamleler yapmaktadır. Türkiye'nin son dönemdeki en büyük handikabı ise [ABD](#) ve Rusya gibi süper güçlerle ve İran gibi etkili ve mücadeleye hazır bir bölgesel aktörle son derece hazırlıksız olduğu bir dönemde ters düşmüş olmasıdır. Türkiye'nin temel kaygısı ise bir yandan kendi sert gücünü pekiştirmeyi çalışırken aynı zamanda [DEAŞ](#) ve PKK terör örgütleri ile mücadele etmesidir. Türkiye kendi sınırlarına komşu alanda ABD tarafından oluşturulmakta olan PKK kontrolündeki siyasi entitenin önüne geçmeye çalışmakta ve aynı zamanda Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'ndeki (IKBY) bağımsızlık referandumunun muhtemel sonuçlarından kaygı duymaktadır. Türkiye açısından diğer bir kısıt ise kendisi için varoluşsal tehdit oluşturan bu iki gelişmeyi önlemek için ABD ile veya Rusya ile bir mutabakata varamamış olmasıdır.

İşbirliği mümkün mü?

Her iki ülke de artık Ortadoğu'da sınırların ve siyasi nüfuz alanlarının temelinde iki terör örgütü, DEAŞ ve

PYD/YPG kullanılarak yeniden tanzim edilmeye çalışılması projesinin farkındadır. DEAŞ ile mücadele konusu bugüne kadar İran'ın işine yaradı çünkü İran "Sünni" bir yapı gibi görünen terör örgütü DEAŞ'ın karşısına kendi Şii mezhepçi milis güçlerini çıkarmayı başarabildi. Ancak Türkiye gibi İran da ABD ve bazı Avrupalı ülkelerce silahlandırılan ve siyasi meşruiyet kazandırılmaya çalışılan PKK/PYD'nin kendilerine karşı kullanılacağına dair endişeler taşımaktalar.

Irak ve Suriye konusunda ciddi fikir ayrılıkları hatta gerilimler yaşamalarına rağmen Türk ve İranlı yetkilileri bir araya getiren temel saik bu görüntüdür. Her iki ülke de bir sonraki hamlenin terör örgütü PKK/PYD tarafından kendilerine yönelik yapılacağı kaygısını taşımaktalar. İran sıcak çatışmayı kendi sınırlarının dışında Irak, Suriye, Lübnan ve Yemen'de vermeyi tercih ederken Türkiye ise böylesi bir durumda sınır ötesi operasyonun sinyallerini vermektedir. İki ülke de bölgede sınır değişikliklerinin kendi aleyhlerine olan gelişmeleri tetikleyebileceği kaygısını taşımaktalar bu nedenle İKBY'de yapılacak bağımsızlık referandumuna mesafeli duruş sergilemektedirler. Kürt devleti oluşumuna yönelik bir değişikliğin pandoranın kutusunu açacağı ve bölgede sınırların çok daha kanlı bir şekilde çizileceği yeni bir dinamiğin ortaya çıkacağını düşünmektedirler. İran'ın bağımsızlık referandumuna yönelik tepkisi çok daha sert ve üst perdedenken Türkiye ise daha ihtiyatlı bir eleştirelilik içinde.

Bölgede iki ülkenin taşımakta olduğu bu ortak kaygılar iki ülkenin askeri alanda da birlikte çalışmasına imkân tanıyabilir mi? Bu soruya kısa vadede müspet bir cevap vermek mümkün görünmemektedir. İki ülkenin son dönemdeki kaygıları ve kırmızı çizgileri benzerlik gösterse ve her iki ülke de mevcut siyasi sınırların muhafazasından yana olsalar bile bölgenin geleceğine dair tasavvurları birbiri ile büyük ölçüde çelişmektedir. Bunun da ötesinde Suriye iç savaşı boyunca oluşan derin güven bunalımını taktik ve kısa vadeli hamlelerle aşmak mümkün görünmemekte. Bu konuda aşamalı ve uzun vadeli bir güven inşa sürecine ihtiyaç duyulmaktadır.

İki ülkenin aşamalı olarak güven inşasını sağlayacak somut imkânlar da mevcuttur. Suriye'nin geleceği konusunda Astana sürecinin karşılıklı güvene dayalı olarak sürdürülmesi ve bu konuda özellikle Fırat'ın batısında bir istikrar oluşturulması atılabilecek en öncelikli adımdır. Bundan sonrası için atılabilecek ve güven inşasına katkı sağlayabilecek adım ise PKK ile mücadele konusunda gösterilecek samimi iş birliğidir.

Ortadoğu'da sınırların dış aktörler tarafından çizilmesini engelleyebilecek en önemli hamle bölgede Türkiye, İran ve Suudi Arabistan gibi aktörlerin temel konularda mutabakata varmalarıdır. Ancak taraflar arasında oluşan güven bunalımı böylesi bir mutabakatın oluşmasının önündeki en ciddi engeldir. İran ve Türkiye'nin benzer tehdit algıları iki ülkenin siyasi ve askeri konularda iş birliği yapmalarını sağlamaya yetmeyecektir. Böylesi bir eşgüdüm ve mutabakat ancak aşamalı bir güven inşası süreci sürecinin ardından mümkün olabilecektir.

Yasal Uyarı: Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları *Turkuvaz Medya Grubu'na* aittir. Kaynak gösterilse veya habere aktif link verilse dahi köşe

yazısı/haberin tamamı ya da bir bölümü kesinlikle kullanılamaz.

Ayrıntılar için lütfen tıklayın.

YAZARIN ÖNCEKİ YAZILARI

Tüm Yazıları >

- > **Katar'ın tecridi ve Ortadoğu'da tektipçilik dayatması (10.6.2017)**
- > **Trump-Erdoğan görüşmesinin bölge siyaseti açısından anlamı (20.5.2017)**
- > **Cumhurbaşkanlığı sistemi ve toplumsal/siyasi çeşitliliğin yönetimi (8.4.2017)**

